

УДК 339.9:330.34

Безрука Марта-Марія Борисівна*Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана***СОЦІАЛІЗАЦІЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ. ЕСЕ**

В роботі досліджується проблема соціалізації глобальної економіки. Наголошено на тому, що в умовах багатьох негативних наслідків глобалізації стають особливо актуальними дослідження проблем економічного зростання в період постіндустріального розвитку, пошук ефективних способів протидії його негативним тенденціям, вироблення теоретичних основ подальшого вдосконалення соціально-трудова відносин для забезпечення більш високого ступеня соціалізації економіки, обґрунтування оптимальних напрямів ефективного економічного зростання в інтересах усіх верств суспільства.

Ключові слова: економіка, глобалізація, проблема, суспільство, розвиток, інновації, суспільство.

Однією із ключових тенденцій сучасної глобальної трансформації виступає соціалізація світової економіки, яка в свою чергу, являє собою цілий процес. В основі соціалізації лежить все більш глибока інтеграція приватних і громадських інтересів, яка проявляється у соціальній переорієнтації виробництва, гуманізації праці і житті людей, пом'якшенні соціальної поляризації і зростанні значення соціальної сфери. Центром соціально-економічного розвитку стає людська особистість з її різноманітними потребами. Відбуваються якісні зрушення в системі потреб, структурі попиту і споживання, образі і якості життя, умовах розвитку людини. Економічним відносинам завжди притаманні соціальні наслідки, тобто вони соціальні за своєю природою, тому цілком зрозумілим є посилення соціальної орієнтації економіки на людину для забезпечення сталого розвитку економіки.

Особливо це стосується ситуації в Україні, де провал реформ супроводжувався масштабним підривом соціальної сфери, внаслідок чого створено дегуманізовану за своєю сутністю і непрацездатну економіку.

Метою даного написання есе є визначення основних проблем та напрямів прояву соціалізації глобальних економічних відносин в контексті забезпечення людського розвитку в умовах переходу до інноваційного типу економіки та постіндустріального суспільства.

Сучасний етап розвитку як перехідних, так і розвинутих національних економік характеризується таким суспільно-економічним явищем, як соціалізація. Соціалізація економіки виступає в якості однієї з ключових складових світової економічної трансформації. В її основі лежить все більш тісна інтеграція приватних і громадських основ, властива сучасній змішаній економіці. Соціалізація глобальної економіки проявляється в соціальній переорієнтації виробництва, гуманізації праці і життя людей, пом'якшенні соціальної диференціації і зростання значення соціальної сфери. Сьогодні можна стверджувати, що соціальна орієнтація пронизує всі сфери економіки розвинених країн, а центром соціально-економічного розвитку стає людська особистість з її різноманітними потребами.

Основними ознаками соціалізації економіки можна вважати:

- Поступове пом'якшення соціальної диференціації, вирівнювання доходів на користь найбільш вразливих верств і груп населення.
- Формування особливого типу «соціально-трансфертного держави», соціальні витрати якого ростуть і в абсолютному і у відносному вираженні, хоча і різними темпами в різні періоди.
- Збільшення соціальних інвестицій, насамперед, на розвиток соціальної інфраструктури і в людський капітал, причому більш швидкими темпами, ніж збільшення інвестицій в матеріально-речові елементи капіталу.

- Розвиток колективних форм приватної власності, її деперсоніфікації в результаті збільшення частки інституційних інвесторів (інвестиційних та пенсійних фондів, страхових організацій, банків) у загальній масі акціонерного капіталу.

- Збільшення чисельності населення, що стає власником зростаючої частки, національного багатства через пенсійні та страхові фонди, інвестиційні траст-фонди;

- Розвиток співучасті працівників, в управлінні соціально-трудовою сферою, акціонерним капіталом і досягненні конкурентоспроможності.

- Зміна соціальної структури суспільства: розмивання соціально-класових відмінностей, посилення вертикальної соціальної мобільності, формування різних форм соціального партнерства.

Таким чином, саме соціальна сфера в даний час стає фактором великомасштабної трансформації структури економіки, модернізації традиційних виробництв, критерієм оптимальності галузевої та відтворювальної структур економіки, своєрідним «мірилом» якості життя.

У зв'язку з цим представляє особливий інтерес розгляд такого важливого *індикатора соціалізації економіки*, як сумарний індекс якості життя – ІРЛП (індекс розвитку людського потенціалу), що характеризує досягнення країни за трьома основними напрямками:

1. здоров'я і довголіття, вимірювані показником очікуваної тривалості життя при народженні;

2. доступ до освіти, вимірюваний рівнем грамотності дорослого населення і сукупним валовим коефіцієнтом охоплення освітою;

3. гідний рівень життя (величина валового внутрішнього продукту на душу населення в доларах США за паритетом купівельної спроможності – ПКС).

Для посилення зв'язків між соціальним прогресом та економічним зростанням особливе значення мають гарантії дотримання основоположних принципів і правил у соціально-трудовій сфері, оскільки вони дозволяють зацікавленим особам реалізувати свій людський капітал. Проблеми відтворення сукупного людського капіталу, підвищення його потенціалу, забезпечення соціальної безпеки суспільства, моніторингу глобальних екологічних питань безпосередньо пов'язані з розвитком соціального прогресу. Зростаюча взаємозалежність між економікою і соціальною сферою, взаємопроникнення «економічного» і «соціального» послужили також об'єктивною основою появи і розвитку своєрідних інструментів управління сферою соціально-трудова відносин.

Відбувається в розвинених країнах інтенсивний процес соціалізації економіки характеризується, зокрема, значним зростанням корпорацій і регіонів, де пріоритетну увагу приділяється соціальним факторам, соціальним стандартам, соціальним звітам і моніторингами, соціальному аудиту.

Беручи перед суспільством зобов'язання соціально-відповідальної поведінки, корпорації щорічно публікують соціальний звіт про свою діяльність у вільному доступі на власних офіційних інформаційних ресурсах. Корпоративний соціальний звіт - це публічний інструмент інформування акціонерів, співробітників, партнерів і всього суспільства про те, як і якими темпами, компанія реалізує закладені у своїй місії або стратегічних планах розвитку цілі щодо економічної стійкості, соціального благополуччя та екологічної стабільності.

Інтелектуалізація людського капіталу призвела до появи зовсім нових форм соціально-трудова відносин між найманим працівником і підприємцем: власник інтелектуального капіталу, навіть працюючи за наймом, є вже не стільки виконавцем, скільки партнером по бізнесу – часто має в ньому частку і бере участь в його управлінні. Принципово інше становище найманих працівників по відношенню до власників матеріальних чинників виробництва є об'єктивною причиною поширення соціальної відповідальності бізнесу в умовах ринкової системи господарства.

Розширення та поглиблення ринкових відносин в умовах глобалізації світової економіки також змушує бізнес бути соціально відповідальним. Глобалізація ринків, збільшення числа гравців на них і зростання конкуренції зумовили постійне зростання

транзакційних витрат, мінімізувати які можливо на основі створення формальних інститутів узгодження інтересів між усіма основними учасниками ринкових відносин: бізнесом, державою, суспільством. У цих умовах бізнес змушений брати на себе відповідальність за багато напрямків розвитку суспільства, безпосередньо ніяк не зв'язані з його господарською діяльністю.

Таким чином, соціалізація економіки впливає на багато процесів: ефективне регулювання соціально-трудових відносин; зниження соціальних ризиків і відхід від конфліктних ситуацій; підвищення соціальної захищеності працівників; вирівнювання доходів, нівелювання крайнощів; підвищення зацікавленості працівників у досягненні кінцевих результатів, залучення їх до управління; зміцнення соціального партнерства; зміна ставлення до приватної власності; досягнення конкурентної здатності.

Соціалізація економіки – одна з ключових складових світової економічної трансформації, в основі якої лежить властива сучасній економіці все більш тісна інтеграція приватних і громадських начал. Соціальна орієнтація пронизує всі сфери економіки розвинених країн, відбувається соціальна переорієнтація виробництва, гуманізація праці і життя людей, пом'якшення соціальної диференціації, зростає значення соціальної сфери, а людина з його різноманітними потребами стає центром соціально-економічного розвитку. Відповідно відбуваються якісні зрушення в системі потреб, структурі попиту і споживання, образ і якості життя людини.

Однією, з ознак соціалізації економіки служить загальне зростання доходів населення, національного добробуту. У пом'якшенні соціальної диференціації, вирівнюванні доходів на користь найбільш вразливих верств і груп населення велика роль держави. Формується особливий тип «соціально-трансфертної держави», соціальні витрати якого ростуть як в абсолютному, так і у відносному вираженні, хоча і різними темпами в різні періоди. В даний час на соціальні потреби в розвинених країнах витрачається від однієї чверті до половини ВВП. Зростають витрати на розвиток людського потенціалу і соціальної інфраструктури. Соціальні інвестиції, і насамперед інвестиції в людський капітал, збільшуються швидше зростання інвестицій в матеріально-речові елементи капіталу.

Соціалізація економіки полягає також у розвитку асоційованих форм приватної власності. Все більша частина населення стає власниками зростаючої частки національного багатства. Розвивається в різних формах співучасть працівників в управлінні акціонерним капіталом. Змінюється соціальна структура суспільства, розвиваються соціально-класові відмінності, посилюється вертикальна соціальна мобільність, складаються різні форми соціального партнерства. Все це підсилює дію тенденції соціалізації економіки суспільства на постіндустріальної стадії соціально-економічного розвитку.

Але, на жаль, часто соціалізація економік сприймається як ряд короткострокових соціальних заходів, з тим, щоб зняти напруженість, що виникла внаслідок якихось економічних дій. Нерідко трапляється, що найгостріші проблеми бідності, безробіття, міграції, соціального захисту та інші вирішуються окремо, виходячи з наявних фінансових можливостей. Нам видається, що такий підхід мало результативний, і замість пом'якшення соціальних проблем відбувається їх наростання, перехід на якісно інший рівень. Так, посилення соціального незахищеності, масовий характер бідності, безробіття, поглиблення майнової і прибуткової диференціації викликають нові проблеми в соціально-трудовій сфері, позбавляють значну частину населення країни економічної свободи, свідчать про виникнення розбіжностей інтересів економічних суб'єктів і різних верств населення.

Як результат неузгодженого економічної поведінки при вирішенні соціальних питань - виникнення взаємних збитків, що наносяться індивідами економічному добробуту один одного і добробуту суспільства в цілому. Тому назріла необхідність у створенні механізмів, здатних виявляти і інтегрувати індивідуальні та суспільні інтереси і направляти їх на цілі, що розділяються суспільством.

Всі ці зміни мають дуже велике значення для еволюції практики управління і на макро- і на мікро-рівні. Критерії ефективності загальнонаціональної, галузевої та корпоративної

діяльності все частіше починають вимірюватися не показниками, пов'язаними з отриманням прибутку, а індикаторами конкурентоспроможності, не тільки обсягом загальних інвестицій, але і питомою вагою соціальних інвестицій, тобто інвестицій людини, рівнем мінімізації соціальних ризиків, середньою тривалістю життя тощо

Отже, особливості сучасної глобалізації дозволяють визнати реальність існування національних і регіональних моделей ринкової економіки, а також специфіки управлінських систем на рівні національної економіки. В умовах багатьох негативних наслідків глобалізації стають особливо актуальними дослідження проблем економічного зростання в період постіндустріального розвитку, пошук ефективних способів протидії його негативним тенденціям, вироблення теоретичних основ подальшого вдосконалення соціально-трудова відносин для забезпечення більш високого ступеня соціалізації економіки, обґрунтування оптимальних напрямів ефективного економічного зростання в інтересах усіх верств суспільства.

На наш погляд, одними із найбільш прийнятних що способів оптимізації зв'язку між економічним зростанням і людським розвитком, зокрема української економіки в умовах сучасних глобальних трансформацій, мають бути наступними:

по-перше, нарощування інвестицій в освіту, охорону здоров'я, професійну підготовку, що сприяє розвитку і реалізації здібностей людей, їх активній участі у виробництві та розподілі благ;

по-друге, більш справедливий розподіл доходу і багатства, що забезпечує матеріальну основу розвитку людського потенціалу;

по-третє, досягнення збалансованості соціальних витрат, що, безперечно, зміцнює економічну базу соціальної сфери суспільства;

по-четверте, розширення можливостей людей здійснювати свій вибір у політичній, соціальній та економічній сферах, причому особливої уваги потребують групи населення, можливості яких були з різних причин обмеженими.

Зростання соціальної орієнтації потребує підтримки певної рівноваги між демократичними інститутами і сильною державною владою, державним, регіональним, підприємницьким регулюванням економіки і ринковим механізмом саморегулювання, приватною і державною власністю, економічною ефективністю соціальною справедливістю. Також, ринкова система господарювання, як найбільш ефективна на сьогодні форма функціонування економічної системи суспільства, повинна бути націлена на обслуговування потреб цього суспільства, його головного суб'єкта та об'єкта – людини.

Список використаних джерел

1. Башнянин Г.І. Дерезуляційна еластичність суспільних і приватних економічних систем: вплив соціалізації і капіталізації / Г.І. Башнянин, Г.С. Третяк, М.С. Хом'як // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. Збірник науково-технічних праць. Вип. 20.8. – Львів: НЛТУ України, 2010. – С.116-124.
2. Башнянин Г. І. Актуальне дослідження проблем соціалізації економічних систем / Г. І. Башнянин, Б. В. Кульчицький // Регіональна економіка [Текст]. – 2011. – № 2. – С. 178-181.
3. Гончарук Л.Я. Про основні інтерпретації та типи соціалізації економічних систем / Л.Я Гончарук // Регіональна економіка – 2012. – №. 3. – С. 74-82.
4. Global Values website [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.globalvalues.org/values.htm>
5. Inglehart R. Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies / R. Inglehart. – Princeton : Princeton University Press, 2012.